

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΧΡΩΜΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ*

Οι παροιμίες γλωσσολογικά και σημασιολογικά έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία Ελλάδα. Παροιμία (παρά και οίμος=δρόμος, μονοπάτι) σημαίνει παροδικό παράγγελμα, γιατί οι αρχαίοι μας πρόγονοι συνήθιζαν να γράφουν τέτοια παραγγέλματα στις Ερμές, προτομές του Ερμή, τοποθετημένες στους δρόμους ως οδοδείκτες.

Είναι σύντομες σε απλή γλώσσα φράσεις, που κλείνουν αλήθειες τεράστιας σημασίας από την πείρα του λαού μας την πολύτιμη, τεκμηριωμένες στο πέρασμα των αιώνων. Εκφράζουν με λίγες λέξεις αξίες, συμβουλές, ολόκληρη φιλοσοφία ζωής και κατευθύνσεις στις νεότερες γενιές από εκείνους που έπαθαν κι έμαθαν, χαράζοντας μ' αυτόν τον τρόπο πορεία για όσους θέλουν να τις ακολουθήσουν αποφεύγοντας τα λάθη των προηγούμενων. Ζουν πάντα στο στόμα του λαού έχοντας διπλή υπόσταση. Είναι ηθικές προτροπές για πρακτικά θέματα της ζωής ή αξιώματα αλληγορικά, που άλλα λένε και άλλα εννοούν. Αναφέρουν αισθητά πράγματα δηλώνοντας πράγματα νοητά και τονίζουν παράλληλα μια κρυμμένη αλήθεια. Προτρέπουν πάντα σε κάτι χρήσιμο ή αποτρέπουν από κάτι που θα αποδειχθεί στο μέλλον οδυνηρό.

Χρησιμοποιώντας ο λαός μας την εξαιρετικά προσφιλή διαλεκτική των χρωμάτων στις παροιμίες δίνει τα διαχρονικά του μηνύματα. Γιατί από τα βάθη των

* Η παρούσα εργασία αποτελεί μικρό μέρος εκτεταμένης μελέτης.

Eva Wunderlich, Die Bedeutung der roten Farbe im Kultus der Griechen und Römer: Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten (1925-1926), 20,64.

Gerhard Radke, Die Bedeutung der weissen und der schwarzen Farbe in Kult und Brauch der Griechen und Römer, Dissertation, Jena 1936.

Ernst Samter, Familienfeste der Griechen und Römer, Berlin 1901.

Παναγιώτης Σ. Πίστας, Σταθερότητα και εξέλιξη στο βασικό χρωματικό λεξιλόγιο των «Ποιημάτων» του Σεφέρη, Αντίχαρη, Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1984.

αιώνων μέχρι σήμερα τα χρώματα με την μαγική και ασύλληπτη δύναμη που κρύβουν δονούν και συναρπάζουν την ανθρώπινη ψυχή, εκφράζουν τα συναισθήματά της και με τους νόμους της ομοιοπαθητικής μαγείας την βοηθούν να πετύχει τους πόθους της. Αναπόσπαστα δεμένα με όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας εκπέμπουν θετική ενέργεια, διώχνουν τα κακοποιά πνεύματα που επιβούλεύονται την ευτυχία μας και προσελκύουν κοντά μας το καλό, την ομορφιά, τη χαρά. Εκφράζουν όλη την υπαρξή μας και την ποιότητα της ζωής μας. Σηματοδοτούν την ευτυχία ή τον πόνο μας, την ελπίδα ή την απογοήτευσή μας, την ευχάριστη διάθεση ή την απελπισία μας. Ο ρόλος τους είναι αμφίδρομος. Επιδρούν στην ψυχολογία μας και παράλληλα αποτελούν στοιχεία δηλωτικά συναισθηματικών καταστάσεων.

Στην αρχή ο άνθρωπος συνειδητοποιεί την πανάρχαιη αντίθεση άσπρου και μαύρου, φωτεινού και σκοτεινού, που ανάγεται στην αντίθεση φωτός και σκότους, ημέρας και νύχτας, ζωής και θανάτου, πάνω κόσμου και κάτω κόσμου. Στην συνέχεια παρατηρώντας τα πολύχρωμα λουλούδια της ανθισμένης φύσης και τις υπέροχες εναλλαγές της στο διάβα των εποχών, πέρα απ' το άσπρο και το μαύρο εξελίσσεται το αίσθημά του για το κόκκινο, που λόγω της άμεσης συναισθηματικής του επίδρασης καθιερώνεται ως το χρώμα της μαγείας και της προστασίας.

Η συμπυκνωμένη σοφία, που με χρωματικές πινελιές εκφράζουν οι ελληνικές παροιμίες, αντιπροσωπεύει την αντίληψή του λαού μας για την καταλυτική δύναμη των χρωμάτων – συμβόλων – στη ζωή μας.

Το κόκκινο είναι το πιο δυνατό χρώμα της ανθρώπινης φυλής. Στη συνείδηση του λαού μας εκφράζει ό,τι το ωραιότερο συμβολίζοντας το αίμα και τη ζωή, την υγεία και τη γιατρεία, το πάθος και τον έρωτα, τη δύναμη και την ομορφιά, τη χάρα και την ανάσταση, τη γρηγορία και τη χαρμόσυνη είδηση. Δηλώνει ό,τι το καταστρεπτικότερο συμβολίζοντας τη φωτιά και την εχθρότητα, τον κίνδυνο και την αρρώστια, την τρέλα και τη σφαγή. Ευοίωνος ο συνδυασμός του με το άσπρο, τραγικός με το μαύρο.

Κόκκινα ρούχα

Ο άσπρος με τον κόκκινο, ήλιος με το φεγγάρι κι ο μαύρος με τον κόκκινο η στια με το τηγάνι.

Νικολάου Γ.Πολίτου, *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού, Παροιμίαι, τόμ. Β, εν Αθήναις, 1900, σ. 562.*

Η παροιμία δηλώνει τον συνδυασμό αντίθετων ιδιοτήτων. Το άσπρο και

κόκκινο συνταιριαγμένα δηλώνουν ομορφιά και χαρά, ενώ το μαύρο με το κόκκινο ασχήμια και δυστυχία.

Το κόκκινο χρώμα στα ρούχα και στα κοσμήματα αναδεικνύει την ομορφιά της άσπρης γυναικας, που ο ήλιος δεν την είδε, ακτινοβολεί με την ασπράδα του χιονιού, την κοκκινιά του ρόδου. είναι πάντα αρχοντοπούλα αριστοκρατικής καταγωγής και ο λαός μας την έχει εξιδανικεύσει στα τραγούδια του υμνώντας την μέχρι σημείου θεοποίησης:

*Πήρες τα ρόδα απ' τη ροδιά, τ' ασπράδι από το χιόνι
πήρες και το ματόφρουδο από το χελιδόνι.*

Αντίθετα οι γυναίκες του λαού που δουλεύουν ολημερίς στα χωράφια κάτω από τον καυτό ήλιο είναι μαυρισμένες, μελαχρινές, άρα παρακατιανές, και το κόκκινο χρώμα τις ασχημίζει, όπως αναλογικά με την παροιμία αναφέρει και το δημοτικό τραγούδι:

*Της άσπρης πρέπουν κόκκινα, της γαλανής γαλάζια,
της δόλιας, της μαυριδερής τσεμπέρι με τα τέλια,*

δηλαδή στη λευκή ταιριάζει το κόκκινο χρώμα, ενώ στη μελαχρινή μαντήλι με χρυσά κρόσσια για να στολίζει και να φωτίζει το πρόσωπό της.

Σε άλλο τραγούδι αχόρταγος ο λεβέντης από την ομορφιά της άσπρης κι όμορφης κόρης δηλώνει ξεκάθαρα τον θαυμασμό του απορρίπτοντας παράλληλα με αποτροπιασμό τις μαύρες κι άσχημες.

*Εγώ ειμαι 'ναγριο πουλί, άγριο χελιδονάκι
κι όπου βρω πέτρα κάθομαι, κι ίσκιο όπου βρω πλαγιάζω,
κι όπου βρω άσπρη κι όμορφη, φιλώ και δε χορταίνω,
κι όπου βρω μαύρη κι άσχημη, μοντζώνω και διαβαίνω.*

Ου πρέπει γαλή κροκωτός, ούτε πορφύρα.

Δημ. Λουκάτου, «Παροιμιών πλατυσμοί», *Επετηρίς Λαογραφικού Αρχείου*, τόμ. 13-14, (1962), σ. 151.

Δηλώνει κάτι το αφύσικο. Δεν ταιριάζει στη γάτα κατακόκκινη φορεσιά. Το κόκκινο χρώμα, ενδεικτικό βασιλικής μεγαλοπρέπειας και αρχοντιάς, ταιριάζει μόνο σε ανθρώπους ξεχωριστούς και όχι σε υποδεέστερα ήταν. Ανάλογη είναι η λαϊκή παροιμία : Όλα τά 'χε η Μαριωρή, ο φερετζές της έλειπε, που λέγεται για όσους προσπαθούν να εξυψώσουν το επίπεδό τους χρησιμοποιώντας ξένα στοιχεία.

Οι τρελλοί τα κόκκινα κι οι φρόνιμοι τα μαύρα.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, *Οι παροιμίες του Θεσπρωτού λόγιου Κώστα Αθ. Μιχαηλίδη, 1998, σ.276.*

Ενώ σε όλες τις εκφάνσεις του υλικού και πνευματικού πολιτισμού ο λαός μας υμνεί την ομορφιά και τη χαρά της ζωής μέσα σε πλημμύρα χρωμάτων ντυμένη, με πιο αντιπροσωπευτικό το λαμπρότατο κόκκινο, εντύπωση προκαλεί σε μερικές παροιμίες η χρήση του με μειωτική σημασία και η αμαύρωσή του ως χρώματος των τρελών, γιατί προκαλεί φόβο κατάρρψης των ηθικών συντηρητικών προτύπων. Στον αντίποδα του ενθουσιασμού και της λατρείας του λαού μας για το πιο έντονο και συνάμα πιο αγαπημένο του χρώμα, το κόκκινο, έρχονται οι συντηρητικές του ιδεές, χαρακτηριστικό των κλειστών αγροτικών και κτηνοτροφικών επαρχιών της πατρίδας μας, να υποβαθμίσουν την αξία του θεωρώντας μάλιστα το δαιμονικό και θανατερό μαύρο, δηλωτικό φρονιμάδας.

Λαμβάνοντας υπ' όψη μας το απευθυνόμενο στην σύζυγο του νεκρού μανιάτικο μοιρολόδι:

*Κυρά, πον κάθεσαι ψηλά, κατέβα παρακάτω
και βγάλ' τα κατακόκκινα και φόρεσε τα μαύρα,
τα κόκκινα είναι της χαράς, τα μαύρα είναι της λύπης,*

διαπιστώνουμε ότι η αντιπαράθεση του προκλητικού, εξεζητημένου, πρωτόγνωρου, ταυτισμένου με τη χαρά και την ανάλαφρη διάθεση κόκκινου με το θεωρούμενο σοβαρό, σεμνό, διακριτικό, αυστηρό, μη προκλητικό, iερό, εξ αιτίας της χρήσης του στο πένθος μαύρο είναι σύγκρουση δύο κόσμων. Του κόσμου της προόδου και των ρηξικέλευθων ιδεών, που εξέφραζαν στα χωριά ακόμη και με τα κόκκινα ρούχα τους πρωτοποριακοί διψασμένοι για ζωή άνθρωποι και του κόσμου του προσκολλημένου στα παραδοσιακά πρότυπα, του εγκλωβισμένου στους φόβους του για κλονισμό των οικογενειακών και κοινωνικών αξιών. Τις αξίες αυτές προσπαθώντας με κάθε τρόπο να προστατεύσει ο λαός μας, ιδίως όταν κόκκινα ρούχα φορούσαν παντρεμένες γυναίκες, διαμόρφωνε τέτοιου είδους παροιμίες χαρακτηρίζοντας το κόκκινο ως σημάδι τρέλας και το μαύρο σύνεσης. Μ' αυτόν τον τρόπο απέφευγε ενδεχόμενες αντιδράσεις και διατηρούσε τις ισορροπίες στις κλειστές συντηρητικές κοινωνίες των χωριών.

Ο τρελλός το κόκκινο αγαπάει.

I.Βενιζέλου, *Παροιμίαι του Ελληνικού λαού, Αθήναι 1965, σ. 240*

Η λαμπρότητα σε όλους τους τομείς εκφραζόμενη με αντιπροσωπευτικό της

χρώμα το κόκκινο έλκει πάντοτε τον ξεχωριστό άνθρωπο, που οι πολλοί αδυνατώντας να τον καταλάβουν τον αποκαλούν τρελό.

Ο λωλός κι ο κόκκινος απ' αντίκρυ φαίνονται.

Γιάννη Κ. Σμυρνιωτάκη - Γιάννη Ιωσ. Σηφάκη, *Λαϊκή σοφία, 10.000 Ελληνικές Παροιμίες*, Αθήνα 1993, σ.410

Όπως το εκτυφλωτικό κόκκινο χρώμα ξεχωρίζει ανάμεσα στα θεωρούμενα άτονα άλλα χρώματα και δεν περνάει απαρατήρητο, τόσο ευδιάκριτος είναι ανάμεσα στο πλήθος των ανθρώπων και ο λωλός.

Κόκκινα τσαρούχια

*Θέλοντας ο βλάχος, μη θέλοντας ο ζωγράφος,
φόρεσε, Χριστέ μου, κόκκινα τσαρούχια.*

Γεώργιου Δ. Καψάλη, δ.π., σ.213

Αναφέρεται σε κάποια ενέργεια που γίνεται αναγκαστικά.

Κόκκινα μαλλιά

*Κόκκινη τρίχα μάτια γαλανά
ψυχή του διαβόλου, ζωή του σαιτανά.*

Δηλώνει απέχθεια προτρέποντας έμμεσα την αποφυγή ανθρώπων με αυτά τα χαρακτηριστικά. «Αμάχει κανείς κόκκινα μαλλιά και γαλανά μάτια φυλάξον από δαύτονε. Είναι κακός άνθρωπος, μοβόρος, δαιμονικός. Τα σημάδια δείχνουν την ψυχή».

Βασιλική Παναγιωτοπούλου, φοιτήτρια Β' Φιλολογικού, 1975-1976, *Σπουδαστήριο Λαογραφίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Συλλογή Λαογραφικού υλικού από την επαρχία Μεγαλόπολης του νομού Αρκαδίας*, χφ. 2406, σ.248.

*Κόκκινα μαλλιά, μ-μάτια γαλανά,
αγγείο-ν- του διαόλου, πνέμμα-ν- του σατανά.*

Κώστα Κοντού, *Συμιακές παροιμίες, γνώμες, φράσεις, παροιμιόμυθοι*, Αθήνα 1989, σ. 202

*Τον κοκκινομάλλη ἄντρα και τη μαλλιαρή γυναικα.
μια και δυο τους εχαιρέτα.*

Γ.Σμυρνιωτάκη, Γ. Σηφάκη, 6.π., σ. 50

Επειδή για τον λαό μας άνθρωποι με τέτοια σημάδια είναι απεχθείς, ο χαιρετισμός και το καλόπιασμά τους είναι ο μόνος τρόπος αποφυγής ενδεχόμενης συμφοράς που θα μας προκαλέσουν.

Κοκκίνισμα πρόσωπου

*Κάλλιο κόκκινο πρόσωπο αρνώντας κάποια χάρη
παρά να έρθ' ένας καιρός να κάμης καρδιά μαύρη.*

I. Βενιζέλου, 6.π., σ.132

Είναι προτιμότερο να κοκκινίσει κάποιος θυμώνοντας και μένοντας σταθερός στις απόψεις του παρά ενδίδοντας να αρρωστήσει και να ζει με μαυρισμένη καρδιά σε διαρκή στενοχώρια.

*Κάλλια να κοκκινίσης α' την εδροπή σου,
παρά να κιτρινίσης α' τη γαχία σου.*

Διαλεχτής Ζευγώλη- Γλέζου, «Παροιμίες από την Απείρανθο της Νάξου», Λαογραφία, Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας, παράρτημα, Αθήναι 1963, σ.163

Είναι σωστότερη η καθαρή εξήγηση στην αρχή παρά η παρεξήγηση στο τέλος.

Παρόμοια: *Κάλλιο να κοκκινίσω, παρά να κιτρινίσω.* I.Βενιζέλου, 6.π. σ. 133

Φάνου μια φορά χλωμή, να σαι πάντα ροδινή.

I. Βενιζέλου, 6.π. σ.330

Αξίζει να χλωμιάσεις μια φορά διεκδικώντας τα δικαιώματά σου για να απολαμβάνεις μετά τη γαλήνη σου, την οποία συμβολίζει το ρόδινο χρώμα.

Κοκκινίζει σαν τον αστακό.

I.Βενιζέλου, 6.π. σ.143

Η ευρωστία και η υγεία του ανθρώπου αντανακλώνται στο κόκκινο χρώμα του προσώπου του.

Στη Θράκη λέγεται η αντίθετη: *Ου κίτρινος τρώει τουν κόκκινον.*

Ιωάννου Θ. Κολιτσάρα, *Παροιμίαι του ελληνικού λαού*, τόμ. Β, Αθήναι 1965, σ.198

Η εξωτερική εμφάνιση δεν υποδηλώνει πάντοτε και υγεία, γιατί μερικές φορές ο χλωμός και αδύνατος έχοντας κράση ισχυρότερη από τον ροδαλό και παχύ είναι μαχροβιότερος.

Κόκκινα μάγουλα

Η καλή καρδιά κάνει κόκκινα μάγουλα.

I.Βενιζέλου, δ.π. σ.97

Η καλοσύνη και η ευτυχία του ανθρώπου στο πρόσωπό του καθρεφτίζεται. Παρόμοια ρήση: *Καρδίας ευφραινομένης πρόσωπον θάλλει, δηλαδή, όταν η καρδιά μας είναι χαρούμενη, το πρόσωπό μας ανθίζει.*

Κάλλια κόκκινο μάγουλο, παρά μελανή καρδιά.

I. Βενιζέλου, δ.π. σ. 130

Καλύτερη η άρνηση συμβιβασμού σε ό,τι δε μας εκφράζει, παρά η υποχώρηση και η πίκρα από τις δυσάρεστες συνέπειες. Τονίζεται εδώ η δύναμη της θέλησης και η ακλόνητη υπεράσπιση των πεποιθήσεών μας. Η παροιμία θυμίζει τα λόγια του Διογένη από τη Σινώπη, που βλέποντας ένα παιδί να κοκκινίζει: μη φοβάσαι είπε, αυτό είναι της αρετής το χρώμα. «Διογένης ο Σινωπεύς ιδών μειράκιον ερυθριούν, θάρρει, έφη τοιούτόν εστι της αρετής το χρώμα».

Ουμό κριάς, κόκκιν' μαγούλα.

Θανάση Παπαθανασοπούλου, «Παροιμίες των Κραβάρων», *Λαογραφία*, τόμ.24, 1966, σ. 282.

Έκφραση παλιότερης δοξασίας των χωρικών πως το μισοψημένο κρέας έχει περισσότερα θρεπτικά συστατικά και είναι πιο υγιεινό από το καλοψημένο.

Κόκκινα ουράνια φαινόμενα.

Η αγωνία των γεωργικών και ποιμενικών πληθυσμών, απόλυτα εξαρτημένων από τις δυνάμεις της φύσης, να προστατευθούν από τις καιρικές μεταβολές

εξασφαλίζοντας την πλούσια σοδειά των χωραφιών τους, τον πολλαπλασιασμό των κοπαδιών τους, την ευδωση των κόπων τους και την καλοχρονιά της οικογένειάς τους καθρεφτίζεται στις σχετικές με τις μετεωρολογικές προβλέψεις παροιμίες:

*Γέρο βοριά αρμένιζε και νότο παλικάρι,
τα μαύρα νέφια του βοριά τα κόκκινα του νότου.*

Γεώργιου Δ. Καψάλη, 6.π., σ.150

Τα μαύρα σύννεφα προμηνύουν άνεμο, τα κόκκινα νηνεμία.

Κόκκινη ανατολή, κυκλοβρεμένη δύση.

Ι.Κολιτσάρα, 6.π., τόμ. Β, Αθήναι 1965, σ.202

Η κόκκινη ανατολή υποδηλώνει ότι μέχρι το ηλιοβασίλεμα πλημμύρα βροχής θα κατακλύσει ολόγυρα τον ουρανό. Παρόμοια: *Κόκκινη ανατολή, καλοβρεμένη φύση.* Γεώργιου Δ. Καψάλη, 6.π., σ.236.

Αν κοκκινίσει η δύση, δεν έχει νερό η βρύση.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, 6.π., σ.124

Η ροή του νερού της βρύσης εξαρτάται από τα καιρικά φαινόμενα.

Ημέρα που το πρωί ασπρίζει και το βράδυ κοκκινίζει, για μακρινό ταξίδι αξίζει.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, 6.π.:σ.200

Η πειρωτική παροιμία, που δηλώνει πως η καλοκαιρία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τα μακρινά ταξίδια στην ξενιτιά.

Κόκκινος κόκκορας

*Ασπρος είναιν τσ' ας λαλή,
κότσινος τσ' ας τσηλαλή.*

Ν.Πολίτου, 6.π., τόμ. 2, σ.557- 558.

Λέγεται για πράγματα αδιάφορα στα οποία δεν δίνουμε καμιά σημασία,

γιατί δεν νιώθουμε κανένα φόβο βλάβης μας από αυτά. Η παροιμία προέρχεται από τις σχετικές με τα δαιμόνια δοξασίες του λαού μας, που πιστεύει ότι με αδιαφορία ακούνε τη φωνή του άσπρου και του κόκκινου κόκκορα συνεχίζοντας ανενόχλητα τον χορό τους, ενώ με το λάλημα του μαύρου κόκκορα, προάγγελου της ημέρας, διασκορπίζονται φοβισμένα και κρύβονται στην γη.

Κόκκινο μήλο

Κόκκινο εν το μήλο, αμά μέσα εν σκουλκιάρικο. Θράκης.

Ι.Κοιτισάρα, δ.π., τόμ. Β, σ.202

Άνθρωποι με ευγενική εξωτερική συμπεριφορά διακατέχονται εσωτερικά από ελαττώματα και πάθη.

Κόκκινη ρώγα

H μια ρώγα κοκκινίζει με την άλλη.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, δ.π., σ.200

Μεγάλη είναι η επίδραση της καλής συμπεριφοράς και της ωριμότητας ανθρώπων σε άλλους με τους οποίους έρχονται σε επικοινωνία.

Αποτελεί επιβίωση της αρχαίας: Βότρους προς βότρουν πεπαίνεται.

Κόκκινα σταφύλια

Πότε μήλα, πότε φύλλα, πότε κόκκινα σταφύλια.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, δ.π., σ.333

Διαρκής αναβλητικότητα για την επίτευξη ενός στόχου.

Κόκκινα αυγά

Λαμπρής χαρά, όσο υπάρχουν κόκκινα αυγά.

Γεώργιου Δ. Καψάλη, δ.π., σ.241

Η ύπαρξη κόκκινων αυγών, μεταφορικά υλικών αγαθών, αποτελεί άριστο οιωνό για την προκοπή και την ευτυχία της οικογένειας.

Τα αυγά, που από την αρχαιότητα χρησιμοποιούσαν οι Ορφικοί για μαντείες πιστεύοντας ότι συμβολίζουν τη γένεση του κόσμου, γιατί κλείνουν μέσα τους σπέρμα νέας ζωής, έχουν στη συνείδηση του λαού μας εξαιρετική δύναμη. Ενισχυόμενη μάλιστα ή δύναμη αυτή από το κόκκινο χρώμα και ταυτίζεται με τη γιορτινή λαμπριάτικη ατμόσφαιρα γίνεται μαγική και μεταδιδόμενη σε ανθρώπους, ζώα, φυτά έχει θαυμαστά αποτελέσματα.

Στη Θράκη με το πρώτο αυγό που βάφει η νοικοκυρά σταυρώνει τα πρόσωπα των ανθρώπων του σπιτιού τρεις φορές και λέει στηριζόμενη στους νόμους της ομοιοπαθητικής μαγείας: κόκκινα αυγά-κόκκινα μάγοντα, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο την επιθυμία της να αποχτήσουν όλοι το κόκκινο χρώμα του αυγού, χρώμα ζωντάνιας και υγείας.

Ελπινίχες Σαραντή-Σταμούλη, «Προλήψεις Θράκης», Λαογραφία, 13, 1951, σ. 209.
Θεολόγου Γ. Βαφείδη, «Δημάδεις δοξασίες και δεισιδαίμονες συνήθειες από την Ανδριανούπολη», Θρακικά Α, 1928, σ. 190.

Με τα κόκκινα τ' αυγά.

I.Βενιζέλου, δ.π. σ.156

Η παροιμία αναφέρεται σε απροσδόκητα ή δυσεπίτευκτα γεγονότα, που σπάνια συμβαίνουν, παραλληλίζοντάς τα με τα κόκκινα αυγά που μόνο μια φορά το χρόνο, το Πάσχα, τα βάφουμε.

Κόκκινα κούμαρα

Κούμαρα κόκκινα βλέπει και χαίρεται η κοιλιά του.

Γεώργιου Δ. Καφάλη, δ.π., σ.237

Λέγεται για κάποιον που χαίρεται με ασήμαντα πράγματα.

Κόκκινη τρύπα

Τον είδε ο Θεός από την κοκκινότρουπα.

I.Βενιζέλου, δ.π. σ. 310

Ειρωνεία για εκείνους που, ενώ περηφανεύονται για μεγάλα και σπουδαία θέματα, καταντούν σε μικρά και ασήμαντα.

Κοκκινόκωλο κερόλ

Με το κοκκινόκωλον κερίν θελ' να λαλούμ' ατόν.

Θεολόγου Γ. Βαφείδη, «Δημώδεις δοξασίες και δεισιδαίμονες συνήθειες από την Ανδριανού-πόλη», Θρακικά Α, 1928, σ. 190.

Α. Παπαδοπούλου, «Παροιμίαι του Πόντου συλλεχθείσαι και ερμηνευθείσαι», Λαογραφία 6, 1917, σ. 37-38.

Γ. Μέγα, Ζητήματα Ελληνικής Λαογραφίας, τόμ. Β, 1940, σ. 127

Με το κοκκινόκωλο κερί θέλει να τον καλέσομε. Η παροιμία προέρχεται από τη συνήθεια που έχουν στον Πόντο το πρώι της Πέμπτης, πριν απ' το γάμο να στέλνουν για προσκλητήριο κοκκινόκωλο κερί. Δηλώνει την αργοπορία ή την άρνηση αυτών που καλούμε. Η παροιμία: με το κοκκινόκωλον κερίν εκαλέσαμεν σε, λέγεται για όποιον ακάλεστος πηγαίνει οπουδήποτε και η παρουσία του είναι ενοχλητική.

Κόκκινο γενικά

Βόηθα κόκκινη της μαύρης.

I. Βενιζέλου, δ.π., σ. 42

Δηλώνει την απελπισμένη έκκληση για βοήθεια ενός ανθρώπου, που αγωνιζόμενος να ξεφύγει από μια δραματική κατάσταση, εκλιπαρεί πάνω στην απόγνωσή του άλλον στην ίδια θέση ευρισκόμενο.

Από πάνω κόκκινο κι από κάτω κόκκινο.

I. Βενιζέλου, δ.π., σ. 25

Δείχνει ομορφιά, που όμως κρύβει απάτη. Δηλώνει τη διάψευση των ιδεών μας και την πικρή διαπίστωση πως άνθρωποι ή καταστάσεις που αρχικά μας φάνηκαν ιδανικά και μας εντυπωσίασαν, όπως μας εντυπωσιάζει το κόκκινο χρώμα, δεν έχουν καμιά αξία. Η αρχαία ρήση: καλή μεν όψις ει δε δειλαιαφρένες, δηλαδή, ωραία μεν είναι η μορφή, αλλά ελεεινή η ψυχή, καθώς και οι νεοελληνικές παροιμίες: άνθρωπος ο θησαυρός, ο θησαυρός ήταν κάρβουνα και άδινεν όρος και έτεκε μνη, κοιλοπονούσε το βουνό και γέννησε ποντίκι, εκφράζουν την ίδια άποψη.

Κ' ἔτζι κ' ἔτζι κόκκινα, κ' ἔτζι και κατακόκκινα.

I.Βενιζέλου, 6.π. σ.125

Εδώ το κόκκινο χρώμα δηλώνει τραγικότητα, δυστυχία, απελπισία. Η παροιμία αναφέρεται σε εύκολα απογοητευόμενους ανθρώπους στα μάτια των οποίων μια κατάσταση, όσο ρόδινη και χαρούμενη κι αν είναι, φαντάζει οδυνηρή και δυσάρεστη, λόγω της ψυχικής και πνευματικής τους ένδειας. Το κατακόκκινο χρώμα της αισιοδοξίας, του πάθους και του δυναμισμού σηματοδοτεί γι' αυτούς την φριχτότερη απόγνωση. Από οποιαδήποτε οπτική γωνιά βλέποντας ό,τι πολύτιμο κι αν τους προσφέρει η ζωή, το χρώμα της δυστυχίας τους δεν αλλάζει.

Αντιφατικό και μυστηριώδες χρώμα είναι το κόκκινο στις παροιμίες του λαού μας. Κρύβει μέσα του συμβολικά την ομορφιά και τη χαρά, τη μεγαλοπρέπεια και την πρωτοπορία, την τρέλα και τον εξαναγκασμό, το δαιμονικό στοιχείο και την κακία, τον θυμό και την ντροπή, την ευρωστία και τη λανθάνουσα ασθένεια, την καλοσύνη και το ασυμβίβαστο, την πρόγνωση πλημμύρας και ανοιμβρίας, τα προμηγύματα καλοκαιρίας και γαλήνης, την αδιαφορία και την απάτη, την ωριμότητα και την αναβλητικότητα, την ευπορία και την μηδαμινότητα, την αργοπορία και την ενόχληση, την ευτυχία και την ειρωνεία, την απελπισία και την απάτη. Νιώθοντας το μεγαλέο και την απεραντοσύνη του χρώματος, τη λαμπρότητα και τη θετική του ενέργεια ας ενστερνιστούμε την Αρχαδική παροιμία: *Ta βλέπει όλα ρόδινα. έκφραση απέραντης αισιοδοξίας, τόσο πολύτιμης στης ζωής μας τον αγώνα.*